

ÚTKERESÉS ÉS ÉRDEKÉRVÉNYESÍTÉS AZ ERDÉLYI SZÁSZOK NEMZETSTRATÉGIAI GONDOLKODÁSÁBAN (1867–1940)

OROSZ LÁSZLÓ

A tanulmány célkitűzése az, hogy az erdélyi szászok érdekérvényesítő stratégiáját vázolja, mégpedig egy olyan korszakban, amely épp egybeesik – a 2015 őszén rendezett tudományos tanácskozás apropóját adó – Urmánczy Nándor életével, vagyis a kiegyezés és a második bécsi döntés közötti időszakkal. A szászok magatartásának vizsgálata fontos tanulságokkal szolgálhat a tekintetben, hogy a többnemzetiségű Erdély román impérium alá kerülésével változott-e (s ha igen, mennyiben) a mindenkori államalkotó nemzet viszonyulása más etnikumú kisebbségeihez, valamint hogy a trianoni traumát követően az erdélyi magyarság dacosan bénult politikai fellépésével szemben a német ajkú közösség vitathatatlanul pragmatikusabb közelítésmódja történelmi léptékben kifutódóbb volt-e: rövidebb távon, illetve hosszabb perspektívában milyen utat, sorsot eredményezett.

Kiindulási helyzetként mindenekelőtt azt kell rögzítenünk, hogy az Erdélyben ekkor már 750 éve honos német ajkú lakosság a sajátos történelmi fejlődése révén igen erős nemzeti és politikai öntudattal volt jelen, alátámasztva a maga fejlett és tagolt társadalmával, erős gazdasági bázisával, magas színvonalú kulturális életével, színes sajtójával és a hagyományos német erényeket spirituálisan is felkaroló (még Honterus által evangélikus alapokon megszervezett), elkülönült nemzeti egyházzal. E háttérintézményei az

1918-as impériumváltást megelőzően javában prosperáltak. Annak ellenére állíthatjuk ezt, hogy 1867 után számos (a korszakhoz egyébként teljesen illeszkedő és a feudális viszonyoknak a polgári kor elvárásaihoz passzoló átalakítása során más európai államok által is követett) intézkedést, amelyek között nem egy szükségtelen és kontraproduktív túllépés is volt, valóban komoly sérelemként élt meg Erdély német ajkú közössége. Alapvető sérelemnek tekintették, hogy feudális eredetű kiváltságait, évszázados múltú jogi státusukat a dualizmus Magyarországnak polgárisodó viszonyai között eltörölték. Mint ismeretes, az 1876. évi XII. tc. feloszlatta az *Andreamum* (1224), illetve az ennek Mátyás király általi megerősítése (1486) révén kialakult *universitas saxonum* idejétmúlt igazgatási különállását (immáron közművelődési alapítványként definiálva azt, vagyonaát azonban nem bántva), a Királyföldét pedig beillesztette az újjárajzolt polgári megyerendszerbe. Természetesen szász oldalról azonnal megfogalmazódott egy a megváltozott keretrendszerhez alkalmazkodó új érdekképviselői szerv felállításának igénye: ez lett az 1876-ban Nagyszében székhellyel létrehozott Szász Néppárt.

Az erdélyi szász politikai elit természetesen vereséggént könyvelte el a feudális kiváltságok elvesztését, ám azt, hogy mindez a polgári fejlődéssel párhuzamosan úgyszólván be fog következni, voltaképp maguk is